

HEN-DEBATTEN

Allt om: Hen-debatten

Var tredje förskola i landet lever inte upp till skollagens jämställdhetsmål som ska motverka könsstereotyper hos barnen. På förskolan Egalia i Stockholm arbetar de aktivt med jämställdhet. Ord som pojke och flicka används inte.

– Vi bemöter barn som individer snarare än utifrån deras kön, säger Lotta Rajalin, enhetschef och förskolerektor i Stockholms stad.

Förskolan ska motverka traditionella könsroller, den ska verka för jämställdhet mellan flickor och pojkar och låta barn vara fria i sitt identitetsskapande. Det slår skollagen och förskolans läroplan som infördes 1998 fast.

Men de traditionella könsrollerna lever fortfarande kvar på många förskolor - femton år senare.

Skolinspektionen granskning av kommunernas förskolor åren 2009 och 2010 visade att var tredje kommun inte arbetar aktivt med genuspedagogik enligt läroplanen. Av de 73 kontrollerade förskolorna 2009 var det 30 procent som fick underkänt, och för 2010 var motsvarande siffra 31 procent av 58 kommuner.

– Det har hänt massor sedan jag började jobba med jämställdhet i förskolan 1994. Men på många områden står det still, till exempel hur man sätter ihop barngrupper, säger Kristina Henkel, jämställdhetskonsult i förskola och skola som arbetar med att utbilda pedagoger.

Men jämställdhet är en komplex fråga och även förskolor som använder en genuspedagogik kan behöva förändra heteronormen. Lika rättigheter för män och kvinnor räcker inte, menar Kristina Henkel.

– Det handlar om hur vi uppfattar oss som män och kvinnor. Att vi måste förändras som personer och ofta är det det svåraste som finns. Därför behöver pedagogerna mycket stöd i arbetet, säger hon.

Genuspedagogiken fick sitt stora genomslag när förskolorna Tittmyran och Björntomten i Gävle startade ett projekt om hur vi behandlar barn efter kön i mitten av 1990-talet. Där öppnade sig en ny värld när personalen började filma sin verksamhet med videokamera.

Filmerna visade bland annat att pojkar fick mer utrymme och uppmuntrades att ta för sig medan flickor fostrades till hjälpredor och sällan fick de vuxnas uppmärksamhet.

Även språkligt förstärktes könsskillnaderna där samtalen med flickorna oftare innehöll svåra ord och långa meningar medan pojkarna oftare tilltalades med korta kommandon och tillsägelser.

Deras arbete skrev genushistoria och är fortfarande en inspirationskälla för många förskolor. En av dem är Egalia på Södermalm som slog upp sina portar i maj 2010.

Deras pedagogik bygger på en idé om jämställdhet som genomsyras i allt de gör.

Forskning visar att könet avgör vilket bemötande ett barn får – redan som spädbarn. Därför är språket en viktig del. På Egalia använder man inte könsbestämmande ord som pojkar och flickor. Istället används förnamnet, "kompis" eller "person". Personliga pronomen som "hon" och "han" är inte förbjudna, men de varvas med det könsneutrala "hen".

– Om vi ska gå på studiebesök hos exempelvis polisen och inte vet vem vi ska träffa säger vi "hen" i stället, säger Lotta Rajalin.

Men genuspedagogiken har väckt känslor – och särskilt den könsneutrala benämningen. Personalen har blivit hotad på mejl och någon skickade en kartong med en flick- och pojkdocka.

Lotta Rajalin menar att kritiken bygger på missuppfattningar, att man tror att förskolan inte tillåter barnen att ha ett kön.

– Det handlar inte om att alla ska bli lika eller att ta bort något utan att barnen ska få utvecklas till unika individer. Vi vill inte ta bort det biologiska könet. Det är det sociala könet vi arbetar med, säger Lotta Rajalin.

– **Sedan hemlighåller vi inte** att det finns olika kön. Men ett barn ska inte placeras i ett fack på grund av sitt biologiska kön och en viktig riktlinje är att tilltala barnen på samma sätt, tillägger hon.

Kristina Henkel ser också språket som nyckeln till förändring och där har "hen" stor betydelse. Det kan till exempel vara

barn som tycker om att klä sig i könsgränsöverskridande kläder.

– Språket påverkar oss alla, alla har ett kön. Därför är det väldigt bekvämt att ha ett könsneutralt pronomen. Ordet "hen", ger barnen frihet i sitt identitetsskapande, säger hon.

Även om det i dag finns ett visst motstånd mot ordet "hen" tror hon att det kan finnas i vårt språkbruk fortare än vi anar.

– **Jag brukar ta ordet snippa** som exempel. Det var föräldrar som väckte den frågan om att det inte fanns ett ord för flickors kön och ordet snippa lanserades. I början tyckte förskolelärare att det var jobbigt att säga överhuvudtaget. Men genomslaget gick fort. I dag fem år senare är det självklart, nu säger alla snippa.

Hur ska man då få fler förskolor att nå skollagens mål om att motverka stereotypa könsroller hos barn?

– Ansvaret ligger på förskolechefen. Enligt diskrimineringslagen ska pedagogerna ha utbildning i likabehandling varje år. Och det finns ett krav på att man ska göra en kartläggning varje år i förskolan för att se vad man behöver arbeta med, som att bryta barnens könsuppdelade lekar. Men det som saknas är resultat och uppföljning.

– **Man ska heller inte glömma** att som förälder har man jättestora möjligheter att påverka, säger Kristina Henkel.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.

ANNONS: